

מחליטה במפורש כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה (שבת נו). ואף כי הגמרא (כתובות ט) לכאורה רואה אותה כאנוסה, אין הגמרא בכתובות חולקת על הגמרא בשבת. היא נחשבת כאנוסה רק בגלל המבואר לעיל: דרישת מלך כדוד לנערה צעירה בבלה אותה והיא כאילו החליטה תחת לחץ).

תלמיד: האם הדבר נחשב לחטא לבת שבע?

המחנך: אנו נראה שלדוד נחשב הדבר לחטא גדול. הוא לא היה צריך למהר. הדבר עשה רושם רע. לא נכתב כי הדבר נחשב לחטא לבת שבע. היא עשתה מה שכל אשה אחרת, גם קשישה בימים ממנה היתה עושה. היא היתה גרושה מצד הדין וחופשית אף מקשר מוסרי לאוריה, בגלל יחסו אליה.

אני גם מייעץ לכם לשם הבנה נכונה של הדבר לזכור את הנקודה העיקרית: דוד היה כבר לא כל כך צעיר. הוא היה בטוח שמאשה זו יולד לו הבן המתאים. רוחו העליונה לא הטילה ספק בדבר. נראה היה כי כל יום עובר הוא הפסד. יתכן שיקדים למות והבן יהיה צעיר מדי כדי למלוך. אז ימלוך בן אחר, מבניו שאינם מתאימים למלכות. על כן מוטב למהר.

אנו נלמד בתחילת ספר מלכים שאכן בגלל גילו הצעיר של שלמה, כמעט שהמליכו ישראל את אדוניהו אחיו ולא אותו. בכל זאת נחשב החיפזון לחטא, כי ראוי היה להשאיר את מהלך הענינים להשגחה, ומקורו היה בהסתת השטן. דוד לא עמד בנסיון.

פרק יב:

נתן הנביא דוחה את חישובי דוד בענין בת שבע (פסוקים א–כד)

המחנך: מעשי דוד בפרשת בת שבע נעשו לנו מובנים על ידי ההסברים שלמדנו בשיעורים הקודמים. בכל זאת אני יודע שעדיין אין ליבכם שלם. אתם תמהים על דוד: למה לא עמד בנסיון? דוד עצמו הצטער על כך הרבה מאד. את צערו שפך בפרקים הכתובים בספר תהלים. אף כי היה לו במה להצדיק את מעשיו, התנהג כאילו חטא בלי שום הצדקה. על ידי כך הוא הפך לדוגמה של האפשרות לחזור בתשובה ולהתכפר.

אולם לא קל היה לדוד בימים אלו.

הוא קיוה כי לאט לאט ישכחו הדברים והוא יכפר על עצמו במעשים טובים רבים. אבל ה' לא רצה שהדבר ישכח, אלא יהיה זכור לתמיד.

תלמיד: מה התועלת בזיכרון מעשים רעים?

המחנך: העולם כולו למד הרבה מפרשה זו. אמנם היו גם אנשים שהשתמשו בה לרעה. פרשה זו שימשה התנצלות לחוטאים לא מעטים, באמרם שאינם טובים מדוד. על דבר זה

יש כלל גדול בדברי הנביא הושע (יד א): "ישרים דרכי ה', וצדיקים ילכו בס', ופושעים יכשלו בס'". על כל אדם להשתדל שלא להיות מן הנכשלים.

נחזור לעניננו. הדבר היה יכול להישכח. אבל ה' ציוה לנתן הנביא לא להרשות זאת. נקרא נא את המשל שהושם בנבואה בפי נתן. משל זה הפך אחד המשלים המפורסמים ביותר בעולם. אשיב לשאלות שלכם לאחר שנקראנו (בקריאה דמומה או פסוק בפסוק בביאור המילים, הכל לפי דרגת הכיתה ויכולתה לפרש פסוק בעצמה).

תלמיד: מדברי נתן נראה כי בת שבע היתה חביבה מאד לאוריה, כמו הכבשה שבמשל שלו. **המחנך:** אפשר שאין הפרטים שבמשל מכוונים בדיוק למה שהיה במשפחת אוריה. מה שעשה דוד פגע במשפחות החיילים בכלל. מעתה לא היה שום חייל בטוח בהקמת משפחתו מחדש. נשים רבות יכלו להשתמש בעובדה שיש להם גט כזה ולהתחתן עם אחרים.

תלמיד: האם היו כל כך הרבה רשעים בישראל שעליהם אפשר לומר "ופושעים יכשלו בס'?" **המחנך:** גם למעטים יש לחשוש. וחוץ מזה אני אמרתי שפושעים משתמשים בעובדה זו להתנצלות על חטאיהם הגסים, אף כי חטא דוד היה עדין מאד, מוסרי בלבד, ולא נגד ההלכה. באותו דור יכלו גם אנשים טובים לומר, כי הדבר כלל וכלל אינו אסור. גם הם יכלו להצדיק זאת בחישובים שונים.

אשאל אתכם שאלה אחרת. אילו היה הדבר אסור גם מצד הדין, איזה בן אדם צריך היה נתן לקחת לנושא המשל שלו. הוא מדבר על עשיר ועני. על מי צריך היה לדבר?

תלמיד: על איש רשע שלוקח כבשת איש צדיק.

המחנך: גם לא על כבשה, שהיא יצור טהור ותמים צריך היה לדבר. אשת איש היא דבר טמא מאד לכל איש מחוץ לבעלה.

המשל כולו מכוון לחטא נגד המוסר ולא נגד הדין.

תלמיד: מה ההבדל בין מוסר לדין?

המחנך: המקרה הזה הוא דוגמה טובה. כפי שביארנו אי אפשר היה להביא את דוד לדין על כל הענין. על כל פרט יכול היה להראות שהוא איננו נגד שום הלכה מפורשת. בת שבע היתה גרושה, והסכימה לעזוב את בעלה, שלא ידעה ולא התעניין בה. אוריה נפל בפעולת מלחמה יחד עם חיילים אחרים. אילו לא היה אוריה שם חייל אחר היה נהרג. מצד הדין הכל בסדר. בכל זאת אין הענין בסדר. הגט של נשי החיילים היה רק אמצעי לשעה קשה, בדלית ברירה, אם לא ידעו מה קרה לבעל. בדרך כלל צריכים היו לראות את קשרי המשפחה כקיימים, כאילו לא היה גט. בקשר לאוריה נכשל דוד בדבר שפעם מנעה אותו אביגיל ממנו והוא עצמו הודה כי ברוך טעמה. מה זה היה?

תלמיד: שלא יעשה דבר שאפשר לומר עליו כי עשה לטובת עצמו.

המחנך: נכון מאד. פתחו את ספר שמואל א פרק כה פסוק לא, ונכתוב על הלוח את דברי אביגיל: "ולא תהיה זאת לך וגו' ולמכשול לב וגו' ולשפך דם חנם ולהושיע אדני לך".

אדם מוסרי צריך להיזהר לא רק מדברים אסורים ממש. אדם מוסרי צריך להרחיק מעצמו כל חשד, לא לעשות דבר שנראה לא נכון.

זאת היתה טענת נתן הנביא בשם ה'. ומה עשה דוד?

תלמיד: הודה מיד כי עשה לא נכון.

המחנך: זה ההבדל הגדול בין חטאו של שאול לבין חטאו של דוד. לכאורה נראה חטאו של שאול עדין הרבה יותר מזה של דוד. שאול נראה פחות אשם. אבל הוא התוכח והתפלפל עם שמואל ולא הכיר בחטאו. דוד נכנע מיד. יש הוכחות שהחל להתחרט מיד לאחר המעשה. הרגשותיו המוסריות הגדולות והקדושות התקוממו מעצמם. נתן הנביא רק הוציא את החרטה לרשות הרבים, בגלוי. עתה ראו האם הסתפק נתן בוידוי של דוד והענין נסתיים?

תלמיד: לא. הוא אומר לו שבכל זאת נאץ את ה' ועל כן ימות הבן.

המחנך: לא כתוב שנאץ את ה'. שימו לב יפה מה כתוב.

תלמיד: נאץ נאצת את אויבי ה'. איני יודע מה זה.

המחנך: כאן יש פירוש נפלא של תרגום יונתן שרש"י מזכירו. ראו מה זה. קראו ברש"י.

תלמיד: פתחתא פומא דסנאי עמא דה'. אני לא מבין.

המחנך: זה בארמית. אני אתרגם לכם. נתן אמר לדוד שהוא פתח את הפה של אויבי עם ה'. הוא ניאץ והרגיז את ה' על ידי זה שנתן אפשרות לכל שונאי ישראל בגויים ושונאי תורת אמת בישראל, לדבר דברים רעים על דוד.

עד היום הזה רבים מזלזלים בהסברים שהזכרנו בכיתה. הם אינם מקבלים את דברי הגמרא ש"האומר דוד חטא אינו אלא טועה". כבר הסברנו שאין כוונת הגמרא כי לא חטא כלל, אלא שלא חטא בחטא החמור, כפי שנראה לאלו שלא מכירים את הרקע של הדברים. רבים אומרים: לא, דוד חטא ממש באשת איש. יש מוצאים לעצמם התנצלות לחטאים כאלו באמרם כי אנו רק בשר ודם כמו דוד.

האם תודו שקשה להשתיקם? הלא כן?

תלמיד: גם אותנו לא קל להשתיק.

המחנך: אני יודע שלאחר הכל עדיין לא השלמתם. אבל כדאי שתשתדלו שלא תהיו חס ושלים בין אלו שתרגום יונתן קורא להם שונאי עם ה'.

הערה למחנך: יש עוד נושאים רבים בפרשה זו. אבל אין אפשרות לעסוק בהם במכוון. אם בכל זאת יתעוררו ימצא המחנך הרחבת הדברים ב"דעת סופרים".

פרק יב.

שני דברים טובים לפני הרבה רעה (פסוקים יג-לא)

לאחר שהתלמידים יקראו את הפסוקים בפירושם מילה במילה או בקריאה דמומה, יסכם המחנך את האמור על ידי שאלות.

המחנך: מה הם שני הדברים הטובים מאד שבפסוקים אלו?

תלמיד אחד: נתן מתפייס עם דוד וקורא לבן בת שבע בשם ידיד ה'.

המחנך: לא נתן מתפייס. ה' הוא השולח את נתן לומר זאת. הבן נקרא כאן בשם ידידיה, הוא שלמה. השם של נתן היה בנוסף על השם שלמה, כדי שלא יזלזלו בו בגלל שהוא בנה של בת שבע. אכן אפשר היה כי כל הדברים יהיו בדרך של שלמות, ללא כל המכשולים. אילו היה דוד ממתין, סוף סוף היה אוריה נפרד מבת שבע, שלא רצה בה ולא היתה יעודה לו משמים. אמנם אז היה שלמה, הוא ידידיה, צעיר יותר בעת שדוד מת. זה בודאי לא משנה הרבה. והעיקר: אין אף אדם גדול כמו דוד צריך לדאוג יותר מדי. יש להניח דאגות כאלו להשגחה. קרוב לודאי שהיה אוריה מת באותו יום ובאותה שעה שמת עתה, כי נגזר עליו למות, בגלל טעמים שונים. עתה הפך דוד שליח בלתי דרוש. בכל זאת ה' מפייס את דוד. זה עידוד לחוטאים אחרים, שלא יתייאשו מאפשרות התשובה. זו אחת המטרות שבגללם נכתב כל הענין.

עתה ראו מה הדבר הטוב השני.

תלמיד: לראש דוד מעטירים עתה עטרת זהב, זו שהיתה למלך בני עמון.

המחנך: נכון. אמנם בגמרא ובמפרשים מבואר שלא היה דוד מתהלך בעטרת זהב. היא אך היתה תלויה מעל ראשו במקום מושבו. היא היתה רק לסמל.

תלמיד: למה דוד נהג באכזריות נגד העמונים?

המחנך: נכתב כאן בקיצור רב על כל העניין. לפני כן היתה מלחמה קשה שרבים נהרגו בה, גם מישראל וגם מן העמונים. לא רבים נשארו. כפי שכבר הזכרנו בקשר למואבים, בדרך כלל דוד לא נהג בשונאי ישראל ביד קשה. לא נזכר שעשה אילו שהן פעולות רעות נגד הפלשתים והארמים. הוא ויואב שר צבאו שקלו יפה את מעשיהם. מה שעשו היה לאחר דיון רב ומפני שלא ראו אפשרות אחרת להשקיט את בני לוט. מואב ועמון שטמו את ישראל על לא דבר. לא לקחו ישראל לא מהם ולא מלוט אביהם שום דבר. לבני אדום היתה טענה על הבכורה

ועל הברכות. מה רצו בני לוט? עם שונאים גסים היה הכרח לנהוג באמצעים קשים. גם זה הוא בודאי לקח לדורות, אף כי לא קל להשוות את ההווה לעבר בענינים חמורים אלו. מאידך, בודאי האפילה פעולה הכרחית זאת על ההישגים של דוד. הלא בגלל פעולות הכרחיות כאלה ניטלה ממנו האפשרות לבנות את בית המקדש. אבל דברים גרועים הרבה יותר הגיעו על דוד ועל ביתו. הנבואה עליהם כלולה היתה בדברי נתן אליו "ואת הכבשה ישלם ארבעתיים" (יב ו), ארבע פורעניות גדולות ורעות שעליהן נכתב בפרקים הבאים.

פרק יג.

דבר הנבואה בכל שטח בחיים (פסוקים א-כא)

המחנך: פרק יג הוא דוגמה כיצד עם ישראל מודרך בכל ענייני חייו על ידי דבר ה' שבספרי הנביאים. אנו לא נקרא פסוקים אלו בכיתה. תקראום לעצמכם ואנו רק נדון בבעיות שבהם.

תלמיד: אם אנו קוראים בכל אופן, למה אי אפשר לקרוא גם בכיתה.

המחנך: יש דברים שבאופן טבעי יפה להם הצניעות, ההסתור, העניין המבואר בפרק זה שייך לסוג זה.

תלמיד: אם כן לא צריכים לדבר עליו כלל.

המחנך: יש דרך בינונית, תקראוהו ואחר כך נדון עליו. אני אפתח בשאלות או אתם. כרצונכם.

תלמיד: לשם מה יש לכתוב דברים כאלו בספר קדוש? הרי הספרים העוסקים בענינים אלו הם מאוסים.

המחנך: כבר אמרתי, מפני שאנו זקוקים להדרכה גם בענינים מאוסים, שלא נסתבך בהם ושנדע לצאת מהם.

תלמיד: מה הדרכה יש בזה?

המחנך: מיד תראה. אני מסכם בקיצור מה שאירע לאמנון לפי מה שכתוב בספר לפי דעת חז"ל בגמרא, בזהר, ובמדרשים.

תמר שעליה מדובר בפרק זה נקראת בפי הנביא בשם אחות אבשלום ולא בשם בת דוד, כי היא היתה בת אמו ולא היתה אחותו של אמנון. כאשר אמנון מדבר על תמר הוא קורא לה בשם "אחות אבשלום" (פסוק ד). נישואיה לאמנון מותרים היו על פי דין. אולם אמנון שנחשב אז יורש כסאו של דוד, לא ראה אפשרות לשאת אותה לאשה, מסיבות שונות. כנראה בגלל